

Аннотация. В статье исследуется и анализируется растущее значение сферы услуг в условиях новой экономики. Благодаря анализу широкого перечня современных научных литературных источников определена взаимосвязь между процессами экономического роста и развития отраслей сферы услуг. Анализируя последние современные тенденции в сфере услуг, автор делает выводы о возрастании роли услуг в последние годы и прогнозирует будущие тенденции развития этой сферы экономической деятельности человека.

Ключевые слова: новая экономика, сфера услуг, глобализация, экономический рост, предпринимательство.

Summary. The article deals about growing importance of service sector in the new economy. Through analysis of a wide range of modern scientific literature author defines some correlation between two processes: economic growth and services development. In the analysis process of latest trends in the service sector, the author concludes the growing role of services in recent years and provides forecasts for future trends in the development of this area of human economic activities.

Key words: new economy, services, globalization, economic growth, entrepreneurship.

УДК 338.46:368

Войнова Є.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин*

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Voynova E.I.

*PhD,
Assistant Professor of World Economy
and International Economic Relations Department
I.I. Mechnikov Odessa National University*

СТРАХОВІ РИНКИ СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ ЗА ЧАСТКОЮ ЕКСПОРТУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ (БОТСВАНИ, МЕКСИКИ, ТРИНІДАД І ТОБАГО)

INSURANCE MARKETS OF WORLD LEADERS BY THE SHARE OF INSURANCE SERVICES EXPORT (BOTSWANA, MEXICO, TRINIDAD AND TOBAGO)

Анотація. В статті аналізуються особливості розвитку страхової галузі таких країн, як Ботсвана, Мексика, Тринідад і Тобаго. Тільки в цих країнах обсяг експорту та імпорту страхових послуг складає більше 10% всієї торгівлі послугами. За показниками розвитку страхового ринку ці країни демонструють стрімкі позитивні зміни.

Ключові слова: страховий ринок Ботсвани, страховий ринок Мексики, страховий ринок Тринідад і Тобаго.

Вступ та постановка проблеми. У світовій практиці страховий ринок є каталізатором значних фінансових ресурсів, що допомагає державі в забезпеченні захисту населення, зменшує навантаження на державний бюджет у разі стихійних лих, стимулює підприємницьку активність шляхом страхування комерційних ризиків. На жаль, в Україні страховий ринок не виконує означених функцій через свою нерозвиненість.

Впродовж довгого часу вітчизняні науковці аналізують страховий ринок України через призму рівнянь на страхові ринки економічно розвинених країн ЄС та США. Проте це не дає ніяких результатів з тієї причини, що страхові ринки цих країн працюють в умовах стабільно високого економічного розвитку. На наш погляд, для того щоб зрозуміти, від чого саме страждає розвиток страхового ринку України, необхідно розглянути досвід країн з подібною депресивною економікою в минулому та їхні реформи, які змінили ситуацію та призвели до стрімкого зростання в страховій справі. Дане дослідження, що ґрун-

тується на наших попередніх виданнях [1], є однією зі спроб винайти такі країни. І початок був покладений з тієї групи країн, які спеціалізуються на торгівлі страховими послугами на світовому ринку, а саме: частка експорту страхових послуг в загальній торгівлі послугами, була більша 10%. До таких країн належать Ботсвана, Мексика, Тринідад і Тобаго.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Страхова справа входить в коло інтересів великої кількості науковців, серед яких можна виділити Д.Р. Абрамівтову, Л.Л. Антонока, В.Д. Базилевича, О.І. Барановського, Л. Бевере, В.А. Борисову, А.В. Василенко, Н.М. Внукову, О.О. Гаманкову, Е.Ю. Голишеву, Л.М. Горбача, Е.С. Гребенщикова, Л.М. Гутко, Н.М. Добоша, А.О. Дегтяр, І.І. Д'яконову, Ю.В. Євченко, А.О. Єліфанова, А.М. Єрмошенко, М.С. Жилкіну, О.С. Журавка, О.Д. Зарубу, О.А. Клепікова, Ю.О. Коваленко, О.В. Козьменко, Т. Коупленда, М.В. Мниха, С.С. Осадця, В.Й. Плису, А.М. Поручника, Л.В. Шірінян та інших. Проте обрані країни є настільки

«специфічними», що інформацію про них можна знайти або в міжнародних звітах зі страхування, які публікуються провідними страховими (перестраховими) компаніями за кожною країною, або безпосередньо з національними інформаційними ресурсів.

Обрані країни попали в сферу інтересів таких науковців, як С.В. Громова, М.Б. Міляєва, О.І. Чернігевич, що спеціалізуються на страхуванні в мусульманських країнах, І.М. Васильченко та Є.С. Романчук – в країнах Близького сходу та Північної Африки. Страховий ринок Мексики досліджують іноземні науковці Г. Арена, А.К. Ліма та Л.Й. Хайо дью Тілі.

Метою статті є дослідження досвіду страхування в країнах, що спеціалізуються на світовій торгівлі страховими послугами, а саме Ботсвані, Мексиці, Тринідаді і Тобаго.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ботсвана [2–8] є однією з унікальних країн світу за ефективністю економічних реформ. Отримавши незалежність у 1966 р., вона дуже стрімко розвивається, зі щорічним приростом у 3,5% ВВП за останні сім років, а її річний обсяг ВВП складає біля 15 тис. дол. США на душу населення (всього 1,8 млн чол.). Такі результати були досягнуті завдяки ефективній макроекономічній політиці, зведенням до мінімуму бюрократичних процедур, політиці пільгових митних та податкових ставок, відсутності валютного контролю, який був змінений на валютний моніторинг, свободі руху капіталів, дивідендів та прибутків, спрощеним процедурам отримання дозволів на проведення своєї діяльності, ліберальній політиці до компаній з іноземним капіталом і можливості іноземцям керувати ними, податковому стимулюванню розвитку ринку робочої сили (підвищення кваліфікації, заміщення іноземців на керівних постах, збільшення робочих місць).

Ботсвана є країною з багатими природними ресурсами. Це допомагає їй, забезпечуючи стабільну експортну базу, в той же час уряд стимулює розвиток переробних галузей, знижуючи тим самим залежність від ресурсів, а залучені іноземні інвестиції розвивають ці галузі. Сильною стороною Ботсвани є розвинені транспортна, телекомунікаційна, фінансова інфраструктури, система охорони здоров'я. У той же час Ботсвана змогла зберегти державну власність на землю (земля здається в оренду на 50 років і тільки 5% її знаходиться в вільному обігу). За індексом економічної свободи у 2016 р. [9] Ботсвана посіла 30 місце, гармонійно поєднуючи на високому рівні всі його складові.

Страховий ринок Ботсвани є малим, проте зі значною капіталізацією. Він відіграє найважливішу роль у секторі надання послуг. Всього на ринку у 2014 р. працювали 21 страхова компанія та 3 перестрахові, а також біля 40 страхових брокерів. 68,7% валових премій забезпечував сегмент страхування життя, який є висококонцентрованим (2 компанії управляють більше 90% активами сегменту страхування життя). Страхове покриття в Ботсвані знаходиться на рівні 3,17%, а за обсягом премій в капіталі вона знаходиться на другому місці в Південній Африці (229 дол. США) (для порівняння: в Україні в 2015 р. – 49 дол. США). Страхові компанії в сегменті страхування життя Ботсвани отримують 144% чистих премій у відношенні до активів. Сегмент іншого страхування є менш концентрованим (чотири найбільші страхові компанії отримують 75% страхових премій сегменту). Страхування в Ботсвані є ліцензованою діяльністю як для страховиків, так і страхових агентів та брокерів.

Стрімке зростання страхового ринку Ботсвани пов'язане з економічним зростанням, підвищенням попиту на страхування власності та транспортних засо-

бів. Головною метою регулювання страхової діяльності в Ботсвані є захист інтересів всіх вкладників, тому державні регулюючі органи страхування є високоспеціалізованими страховиками, які мають передбачувати всі прогалини ринку та виправляти їх заздалегідь. Стимулюючим фактором розвитку страхового ринку Ботсвани є низький середній рівень доходів населення.

Сучасна фінансова система Мексики, зокрема страхова, є однією з найбільш стабільних, капіталізованих та прибуткових для акціонерів у світі завдяки ефективним реформам, проведеним з 90-х років та направленим на стабілізацію фіскальної системи, економічної політики, регулювання та контроль за капіталізацією, у тому числі страхового ринку.

Страховий ринок Мексики відповідно до досліджень вчених [10–15] має такі особливості розвитку. Він є другим за величиною в Латинській Америці. 65% страхових послуг в Мексиці припадають на споживання великими корпораціями. В Мексиці простежується стабільне економічне зростання і, відповідно, стабільний розвиток страхового ринку. На кінець 2014 р. в Мексиці діяло 105 страхових компаній, що на 35 більше, ніж у 2000 р. Обсяг валових премій у страхуванні досяг 2,1% ВВП у 2014 р. (24,47 млрд дол. США), а витрат на страхування – 2,3% ВВП, хоча в середньому країні Організації економічного співробітництва та розвитку витрачають 9%. У 2015 р. Мексика впровадила директиву "Solvency II", що сприяло поліпшенню регулювання страхової діяльності. Хоча страховий ринок Мексики вважається зрілим, він має великий потенціал. Рівень проникнення страхування в економіку Мексики ще залишається на порівняно низькому рівні (страхування майна мають лише 4,5% домогосподарств, медичне страхування – 5,8% населення, поліси страхування життя має 7,2 млн осіб зі 107 млн транспортних засобів застраховано біля 26% – це необов'язкове страхування в Мексиці). 21% мексиканського споживання страхових послуг здійснюється в іноземних компаніях. 48% вітчизняного доходу забезпечує сектор страхування іншого, ніж страхування життя. Ринок страхування Мексики розвивається у напрямку зростання частки іноземних страхових компаній, так, якщо у 1990 р. на їх долю приходилось всього 20% ринку, то в 2011 р. вони вже отримували 70% валових премій. Іноземні компанії в Мексиці можуть володіти 100% акцій страхової філії. Рівень концентрації на страховому ринку Мексики знижується: у 1990 р. на 5 страхових компаній припадало 66% страхового ринку (82% ринку покривало 7 компаній), а в 2011 р. – тільки 47% (82% ринку покривало 16 компаній).

Серед мережі розповсюдження страхових послуг традиційно найбільшу роль відіграють страхові агенти, на брокерів приходиться біля 15%. Зараз починає зростати роль банківського страхування та альтернативних мереж розповсюдження, таких як продаж страхових полісів через телефонну мережу та Інтернет. Зайнято в страховому сегменті біля 33 тис. осіб.

Регулювання страхової діяльності здійснюється тільки на федеральному рівні. Займатись страховими та перестраховими операціями можна тільки після отримання мексиканської ліцензії і тільки у формі акціонерних або взаємних компаній. Страховим та перестраховим компаніям на законодавчому рівні забороняється брати кредити; давати гарантію під заставу майна; підписувати перестрахові угоди, що передбачають боргові зобов'язання страхових компаній; купувати кредитні інструменти; залучати кредитні інструменти та цінні папери в свій портфель; управляти власними акціями; виступати гарантом; погоджуватися на ризики; купувати та продавати будь-які

товари; купувати товари, майнові права та цінні папери, які не можуть бути частиною їх портфеля; укладати угоди, в яких топ-менеджери компанії та менеджери двома рангами нижче можуть стати боржниками компанії; виплачувати дивіденди за рахунок власних резервів; укладати фінансові угоди з пов'язаними фінансовими групами та фінансовими агентами на предмет житлових кредитів та фінансових гарантій. Перестраховим компаніям додатково забороняється виступати довіреною особою; управляти дивідендами та виплатами страхувальників або їхніх бенефіціарів; управляти резервами за пенсійними програмами.

На відміну від світової практики, де для вирішення спорів за договорами перестраховання застосовується арбітраж, в Мексиці арбітражні застереження не мають юридичної сили, що викликає значні дискусійні питання при виникненні проблем з іноземними партнерами в перестрахованні.

Тринідад і Тобаго [16–19] – це найбільша, одна з найбагатших та високодохідна країна Карибського регіону з населенням 1,3 млн осіб, яка, не дивлячись на слабе економічне зростання, має щорічний приріст страхового ринку на рівні біля 6% в обох сегментах страхування. Будучи впродовж довгого часу залежною країною від нафтогазового сектору економіки (надає 51% прибутку державі при зайнятості 4% населення), уряд Тринідад і Тобаго взяв курс на перехід до сервісної спеціалізації на туристичних та фінансових послугах. Саме ці сфери зараз і надають значне зростання економіки країни.

На страховому ринку Тринідад і Тобаго діють компанії, що спеціалізуються на загальному страхуванні або на страхуванні життя. Є також композитні компанії, що поєднують ці два сегменти. У 2016 р. діючими було всього 7 страховиків, що спеціалізуються на страхуванні життя, 17 компаній загального страхування, 7 композитних страховиків, з яких певні компанії входять до тієї ж самої страхової групи. Страхові валові премії розподіляються між двома сегментами майже рівномірно з незначним переважанням іншого страхування (51% премій). Страховий ринок Тринідад і Тобаго є висококонцентрованим: на п'ять страхових компаній припадає 76% валових страхових премій в сегменті іншого страхування, 90% – в сегменті страхування життя та 100% – медичного страхування. У загальному страхуванні половину прибутку забезпечує страхування власності, третину – автомобільне страхування. Найбільша страхова компанія Тринідад і Тобаго “Guardian General” присутня в 21 країні Карибського регіону і бере свій початок із шотландських інвестицій 1847 р. Інші менші страхові компанії сегменту загального страхування мають місцеву реєстрацію, а

деякі компанії сегменту медичного страхування є філіями транснаціональних компаній.

На відміну від попередніх країн, страхове проникнення в Тринідад і Тобаго зростає і в 2013 р. досягло 3,9% ВВП, в тому числі 1,79% загального страхування та 1,55% страхування життя. Щільність страхування є також порівняно високою – 768 дол. США (372 дол. США припадає на загальне страхування, 74 дол. США – на медичне страхування, 322 дол. США – на страхування життя), при середньому показнику по Латинській Америці та Карибському регіону в 300 дол. США (в Україні щільність страхування 28,8 дол. США на одну особу). Фактором цього є ліберальні ринкові умови, що дозволяють компаніям здійснювати страхову діяльність без жорсткого регулювання. Держава займається удосконаленням законодавчої бази для страхової діяльності у відповідності до міжнародних стандартів і працює узгоджено з бізнесом. За індексом економічної свободи Тринідад і Тобаго у 2016 р. знаходився на 73 місці з помірним розвитком майже всіх складових індексу. Найбільшою свободою відрізнялись податки та торгівля з показниками 79,4 та 78,6 одиниць, а найменшою – корупція – 38 одиниць.

Великі економічні ризики в Тринідад і Тобаго страхують багатонаціональні перестрахові гіганти, які фізично на території країни не знаходяться. Страхові компанії загального страхування Тринідад і Тобаго в значній мірі користуються їх послугами. Також країна є учасницею першого в світі багатонаціонального ризикового пулу «Карибський фонд страхування ризику катастроф» (“Caribbean Catastrophe Risk Insurance Facility” (CCRIF)), який був створений у 2007 р. і страхує держави від повені, землетрусів, ураганів.

Головними посередниками на страховому ринку є страхові агенти, проте страхові компанії рухаються в напрямку технологічного прогресу з використанням Інтернет-продажів та розширенням дистрибуторської мережі.

За останні 10 років Тринідад і Тобаго досягнула того рівня доходу населення, коли вона може дозволити собі інвестувати в майбутнє.

Висновки. Таким чином, на наш погляд, ключовими моментами в розвитку страхової справи цих країн є, по-перше, професіоналізм державних урядовців, які здійснюють моніторинг страхового ринку; по-друге, націленість держави на якісний розвиток страхової справи, яка реалізується у адаптації страхового законодавства та регуляторних процедур до міжнародних стандартів; по-третє, кооперація держави та страхового бізнесу. Саме на це слід звернути увагу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Войнова Є.І. Світовий ринок страхових послуг / Є.І. Войнова // Вісник ВІЕМ. – 2016. – Вип. 14. – С. 20–28.
2. Инвестиционная привлекательность Ботсваны – Волжская торгово-промышленная палата. – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.tpp.volzhsy.ru/wp-content/uploads/2012/08/invest.doc
3. Романчук Е.С. Финансовые системы стран юга Африки / Е.С. Романчук // Webeconomy. – 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.webeconomy.ru/index.php?page=cat&newsid=3132&type=news#>
4. Botswana insurance report 2016. – BMI research, 2016. – Access mode : <http://store.bmiresearch.com/botswana-insurance-report.html>
5. The Insurance Industry in Botswana, Key Trends and Opportunities to 2019. – Timetric, 2015. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.marketresearchstore.com/report/the-insurance-industry-in-botswana-key-trends-and-36483>
6. Botswana insurance report Q1 2016. – Business Monitor International, 2015. – 46 p. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.reportbuyer.com/product/2460073/botswana-insurance-report-q1-2016.html>
7. Insurance in Africa : sectoral report. – KPMG, 2014. – 20 p. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.kpmg.com/Africa/en/IssuesAndInsights/Articles-Publications/Documents/Insurance%20in%20Africa.pdf>
8. The dilemma of the insurance industry in Botswana // MmegiOnline. – 21.05.2010. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.mmegi.bw/index.php?sid=2&aid=2499&dir=2010/May/Friday21>
9. 2016 The index of economic freedom. – The Heritage Foundation, 2016. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.heritage.org/index/ranking>

10. Insurance and Pension Funding in Mexico: ISIC 66. – Euromonitor International. – 2015. – Access mode : <http://www.euromonitor.com/insurance-and-pension-funding-in-mexico-isic-66/report>
11. Mexican insurance market view. – Interproteccion. – 2014. – 19 p. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.lloyds.com/~media/images/the%20market/communications/events/mexico/mexico%20week/opportunities%20panel%20interproteccion.pdf>
12. Lima A.Q. New Regulation in the Mexican Insurance Market / A.Q. Lima. – Johnson Cornell University. – 2014. – 27 p. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.johnson.cornell.edu/Portals/32/EMI%20Docu/Mexican%20Insurance%20Market.pdf>
13. Arena G. Mexico: Insurance: An introduction / G. Arena. – Chambers and partners. – 2013. – [Electronic resource]. – Access mode : http://www.gardere.com/portalresource/MexicoInsuranceAnIntroduction_ChambersandPartners.pdf
14. Hayaux du Tilly L.Y. Insurance and reinsurance in Mexico: overview / L.Y. Hayaux du Tilly. – Practical Law. – 2014. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://us.practicallaw.com/2-501-3652>
15. 2016 EY Latin America insurance outlook. – EY. – 2016. – [Electronic resource]. – Access mode : [www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-2016-latin-america-insurance-outlook/\\$FILE/EY-2016-latin-america-insurance-outlook.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-2016-latin-america-insurance-outlook/$FILE/EY-2016-latin-america-insurance-outlook.pdf)
16. Insurance sector // Central Bank of Trinidad & Tobago. – 31.05.2016. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.central-bank.org.tt/content/insurance-sector>
17. Research and Markets: The Insurance Industry in Trinidad & Tobago, Key Trends and Opportunities to 2017 // BusinessWire. – 2013. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.businesswire.com/news/home/20131008005964/en/Research-Markets-Insurance-Industry-Trinidad-Tobago-Key>
18. Trinidad and Tobago – An Economic and Political Assessment. – School of international service, Washington. – 2015. – 40 p. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.american.edu/sis/practica/upload/S15-IDB-Trinidad-and-Tobago-Socio-Economic-Report.pdf>
19. Trinidad and Tobago's insurers are focusing on building brands and efficiency // Oxford business group. – 2015. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oxfordbusinessgroup.com/overview/trinidad-and-tobagos-insurers-are-focusing-building-brands-and-efficiency>

Аннотация. В статье анализируются особенности развития страховой отрасли таких стран, как Ботсвана, Мексика, Тринидад и Тобаго. Только в этих странах объем экспорта и импорта страховых услуг составляет более 10% всей торговли услугами. По показателям развития страхового рынка эти страны показывают быстрые положительные изменения.

Ключевые слова: страховой рынок Ботсваны, страховой рынок Мексики, страховой рынок Тринидад и Тобаго.

Summary. The article analyzes the features of the insurance industry in such countries as Botswana, Mexico, Trinidad and Tobago. Just in these countries the volume of insurance services exports and imports is more than 10% of services trade. These countries show rapid improvements by the indicators of the insurance market.

Key words: Botswana insurance market, Mexican insurance market, Trinidad and Tobago insurance market.